

นโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

Policy on Supply Chain Management of

Thungkularonghai Jasmine Rice

ธนพัฒน์ จงมีสุข¹ / สันญา เคนาภูมิ² / เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอำพร³

Thanapat Jongmeesuk / Sanya Kenaphoom / Saovalak Kosonkittiamporn

¹ นักศึกษาปริญญาเอกสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Doctoral Student of Public Administration Program, Faculty of Political and Public Administration,

Rajabhat Mahasarakham University

^{2,3} สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Public Administration Program, Faculty of Political and Public Administration,

Rajabhat Mahasarakham University

Received: November 21, 2019

Revised: March 28, 2020

Accepted: April 25, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ 2) เพื่อศึกษากลไกการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งทางการและแบบไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร นักวิชาการ จำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิเกิดจากเกษตรกรขาดความรู้ด้านการตลาดเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการทำนาและขาดพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพ 2) กลไกการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ คือ

ราคาตลาดข้าวหอมของประเทศ กระบวนการผลิตข้าวและกระบวนการจำหน่าย 3) แนวนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ คือ มีกระบวนการจัดการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรให้ปลูกข้าวตามกลุ่มพันธุ์ มีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกรผลิตข้าวที่มีคุณภาพเพื่อให้ผลผลิตที่มากขึ้นแต่ใช้งบประมาณที่น้อยลง มีการกำหนดมาตรฐานในการควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพ กำกับควบคุมดูแลการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร มีการนำกระบวนการวัดผลตามมาตรฐานเกษตรกรสู่ความยั่งยืน มาใช้ในพื้นที่และมีการรวมกลุ่มเกษตรกรในลักษณะนาแปลงใหญ่เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายต้นทุนการผลิตของเกษตรกรลงผ่านระบบการจัดการ “Smart Farmer”

คำสำคัญ: นโยบายการจัดการ, ห่วงโซ่อุปทาน, ข้าวหอมมะลิ

Abstract

This research aimed 1) to study the problems and obstacles of Thungkularonghai Jasmine rice supply chain management policy, 2) to investigate the system of jasmine rice supply chain management policy at Thungkularonghai, and 3) to suggest the policy for jasmine rice supply chain management. The instruments employed for data collection was semi-formal and informal in-depth interview form. The samples in this study were 60 people consisting of government and private personnel, farmers and academics. The results revealed that 1) the problems of the jasmine rice policy in the area were caused by the farmers lacking marketing knowledge in order to reduce the cost of farming and the lack

of quality jasmine rice varieties. 2) The factors affecting the jasmine rice policy were the country's fragrant rice market price, rice production and distribution processes. And 3) the guidelines for creating the jasmine rice supply chain management policy consisted of a management process to promote and support farmers to grow rice according to species groups, a technology transferring process for farmers to produce quality rice in order to get more products by spending less budget, a set of standards for quality control of production, control of the production of seeds' quality and sufficiency for the needs of farmers, implementation of the changing towards smart agriculture standard in the area, and the integration of farmers in large plots to reduce the cost of production of farmers through smart farmer management system.

Keywords: management policy, supply chain, jasmine rice

บทนำ

ข้าวหอมมะลิถือว่าเป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย เพราะมีประชาชนคนไทยจำนวนมากที่อยู่ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคตะวันออก และภาคใต้ ที่เลี้ยงชีพ โดยการทำนา ประเทศไทยผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 28 ล้านตันต่อปี ซึ่งเมื่อสีเป็นข้าวสารแล้วจะมีปริมาณ 18 ล้านตัน ในจำนวนนี้เป็นข้าวสารที่ใช้บริโภคภายในประมาณ 10 ถึง 11 ล้านตัน ส่วนที่เหลือประมาณ 7 ถึง 7.5 ล้านตัน จะถูกส่งออกไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งข้าวสารออกต่างประเทศเป็นอันดับหนึ่งของโลก หรือประมาณร้อยละ 29 ของปริมาณการค้าข้าวใน

ตลาดโลก สร้างรายได้เข้าประเทศประมาณปีละ 70,000 ล้านบาทต่อปี ประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกข้าวสารรายใหญ่ที่สุดมาเป็นระยะเวลากว่าสิบปีติดต่อกันและมีคู่แข่งเข้ามาในตลาดโลกมากขึ้น ได้สร้างความลำบากให้กับประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะว่าประเทศเหล่านี้ได้พยายามผลักดันข้าวของตนเองให้ส่งออกสู่ตลาดโลกมากขึ้นเช่นเดียวกัน การแข่งขันในตลาดจึงเป็นไปอย่างเข้มข้นและมักจะใช้เรื่องราคาต่ำเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแข่งขัน ความสำคัญของห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) คือ การประสานรวมกระบวนการกลไกดตลาดที่ครอบคลุมจากผู้จัดทำผลผลิตผ่านระบบกลไกนโยบายทั้งภาครัฐและระบบกลไกเอกชนไปสู่ผู้บริโภคขั้นสุดท้ายการบริหารห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ที่มีประสิทธิภาพจะเป็นการสร้างคุณค่าเพิ่มในวัฏจักรผลิตภัณฑ์แต่ในปัจจุบันการบริหารห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ของประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ เช่น กระบวนการผลิตกระบวนการขนส่ง เป็นต้น

สภาพทั่วไปของพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ มีพื้นที่ทั้งหมด 2,107,691 ไร่ ความยาว 150 กิโลเมตร ความกว้าง 50 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร มีทั้งหมด 13 อำเภอ 79 ตำบล 1,068 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากร 622,188 คน (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2000) พื้นที่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ประกอบด้วยพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำและพื้นที่ไม่เหมาะสมในการทำการเกษตร ในพื้นที่ทำการเกษตรเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่นา และเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่จะเพิ่มศักยภาพในการผลิตข้าวได้ จำนวน 1.4 ล้านไร่ ปัจจุบันทรัพยากรที่ดินได้เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสภาพของดิน ขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นทรายจัดบางพื้นที่เป็นดินเค็มบางพื้นที่ดินมีคุณสมบัติเป็นกรดโดยเฉพาะพื้นที่ดินเค็มได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ ได้ตื้นเขินขึ้น จึงเกิดปัญหาน้ำเค็มไหลลงสู่ลำน้ำธรรมชาติป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้นและเกษตรกรขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ดังนั้นดินในทุ่งกุลาร้องไห้จึงมีความสมบูรณ์ต่ำดินขาดอินทรีย์วัตถุประกอบกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ส่วนใหญ่เป็นเพียงพืชหลัก คือ ข้าวอย่างเดียว ทำให้ผลผลิตข้าวอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก ประมาณ 10-15 ถังต่อไร่ (Klaydand, 2006)

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ประกอบไปด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่แล้วจาก 13 สำนักงานเกษตรอำเภอ ภายในพื้นที่ 5 จังหวัด การศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรวมทั้งสิ้น 203,593 ครัวเรือน จากจำนวนประชากรผู้ประกอบอาชีพปลูกข้าวทั้งหมด 122,188 คน (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2000) และการศึกษาคุณภาพ โดยการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบายข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ จำนวน 77 คน จากกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่อยู่ในกลไกข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ทุ่งกุลาร้องไห้เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 2.1 ล้านไร่ สภาพภูมิประเทศเป็นลักษณะแอ่งกระทะขนาดใหญ่ รอบชายทุ่งจะเป็นที่สูงและค่อๆลาดเทมาจดพื้นที่ตอนกลางพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบจากขอบเขตพื้นที่ 2.1 ล้านไร่ จะมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด 10 อำเภอ 51 ตำบล 652 หมู่บ้าน ดังนั้น จังหวัดร้อยเอ็ด มีเนื้อที่ทั้งหมด 986,807 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 46.8 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในท้องที่อำเภอ 4 อำเภอ คือ อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสว่างรภูมิ และอำเภอโพนทราย ในแนวทิศใต้มีลำน้ำมูลทอดยาวตลอดพื้นที่อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีเนื้อที่ทั้งหมด 575,9931 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 27.3 ของพื้นที่ทั้งหมด จังหวัดศรีสะเกษ มีเนื้อที่ทั้งหมด 287,000 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 13.6 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอเดียว คือ รามัญไพร จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ทั้งหมด 193,890 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 9.2 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นบางส่วนของอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และจังหวัดยโสธร มีเนื้อที่ทั้งหมด 64,000 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 3.1 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในบางส่วนของอำเภอมหาชนะชัย และอำเภอค้อวัง ซึ่งในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ประมาณ 3 ใน 5 นั้นอยู่ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดข้าวหอมมะลินิยมปลูกและบริโภคกันอย่างแพร่หลาย คือ พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และพันธุ์ กข 15 ความหอมของข้าวหอมมะลิเกิดจากสารระเหย

ชื่อ 2-acetyl-1-pyrroline ซึ่งเป็นสารที่ระเหยหายไปได้ การรักษาความหอมของข้าวหอมที่ดีต้องเริ่มตั้งแต่การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาข้าวเปลือกการสีข้าว และการเก็บรักษาข้าวที่สีเรียบร้อยแล้วการจะรักษาความหอมของข้าวเอาไว้ต้องพยายามหลีกเลี่ยงภาวะแวดล้อมที่ร้อนอบอ้าวและมีความชื้นสูง การตากแดดหรือไถ่สัณฐานที่ร้อนจัดเป็นเวลานานๆ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงอย่างยิ่งสถานะที่เหมาะสมคือ แหล่งที่มีอากาศค่อนข้างเย็นอากาศถ่ายเทได้ดีและมีความชื้นไม่สูง (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2015)

การศึกษานโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ห่วงกลาร้องไห้เพื่อให้รู้ถึงนโยบายที่เหมาะสมกับข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้และตระหนักถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นปัจจัยต่อการพัฒนานโยบายข้าวหอมมะลิ เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในอนาคต เพราะว่าความอยู่รอดของอนาคตเกษตรกรผู้ปลูกข้าวขึ้นอยู่กับความสามารถในการลดต้นทุนการปลูกข้าวให้ลดลง ส่งเสริมนโยบายข้าวหอมมะลิและทำให้ข้าวมีคุณภาพที่ดีสม่ำเสมอ ให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและในตลาดโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ห่วงกลาร้องไห้
2. เพื่อศึกษากลไกการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ห่วงกลาร้องไห้
3. เพื่อเสนอแนะแนวนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ห่วงกลาร้องไห้

(Focus group) ซึ่งผู้วิจัยจะจัดทำชุดแบบบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มความคิดเห็น

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยเพื่อมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดตัวแปร

3.2 การศึกษาข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยทำการทดสอบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาการพัฒนานโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ และปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อนำสร้างเป็นสมมติฐาน และกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์การพัฒนานโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้

ระยะที่ 2 การศึกษากลไกการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้

ระยะที่ 3 แนวนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้

แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด เกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบมีเกณฑ์ (Criterion sampling) ตามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนโยบายภาครัฐและเอกชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ขอหนังสือส่งถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยตนเอง โดย เครื่องมือ (Instruments) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) และการจัดเวทีสัมมนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสังเกตการณ์จากการสัมภาษณ์เบื้องต้นในพื้นที่

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารในส่วนที่มีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และข้อมูลที่ได้รับจากการกล่าวถึงในการสัมภาษณ์ซึ่งสามารถแยกเอกสารได้ดังนี้ ข้อมูลการค้าข้าวหอมมะลิของพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ข้อมูลปริมาณการซื้อขายข้าวหอมมะลิจากโรงสี ข้อมูลสมาคมโรงสีข้าว ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายผู้ปลูกข้าวหอมมะลิและกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดการข้าวหอมมะลิเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

การจัดเวทีสัมมนา (Focus group discussion) กลุ่มผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยการสนทนา สรุปรวมความคิดเห็นในแต่ละด้านทันทีที่จบแบบสัมภาษณ์ เมื่อการสัมภาษณ์สิ้นสุดลง ผู้วิจัยสรุปอีกครั้งซึ่งหากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนมีความคิดเห็นเพิ่มเติมจะบันทึกเพิ่มเติม การสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยได้บันทึกเทปไว้ทุกครั้ง โดยขออนุญาตในการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์วิธีและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดสัมมนากลุ่ม (Focus group discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นระบบเชิงโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีซึ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพดังนี้

1.1 ตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

2. นำข้อมูลมาจัดระบบ โดยการจัดเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะความสำคัญ

3. การจัดเวทีระดมสมอง (Brainstorming) ผู้วิจัยขอหนังสือเชิญ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์กรภาครัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรภาคเอกชน สมาคมค้าข้าวทุ่งกุลาร้องไห้ ผู้นำชุมชน พ่อค้าคนกลาง นักวิชาการ จำนวนทั้งหมด 25 คน มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างหลายมุมมอง

4. เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยการนำเสนอทั้งรูปแบบงานเขียนและการพูดเปิดโอกาสให้มีการระดมสมอง โดยการอภิปรายทั้งในด้านสนับสนุนหรือโต้แย้งโดยในแต่ละเรื่องจะใช้เวลาไม่เกิน 10-20 นาที

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเวทีระดมสมองใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้จากการศึกษาเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Content analysis) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) จากนั้นได้นำแนวคิดการสร้างกลยุทธ์จากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหาร (Kenaphoom, 2016) เพื่อเป็นแนวทางในการร่างแนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ เขตทุ่งกุลาร้องไห้ และจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) แล้วทำรูปแบบเสนอต่อที่ประชุม จึงทำการสรุปแนวทางการพัฒนาที่ผ่านการยืนยันจากผู้มีประสบการณ์และมีความรู้ความเชี่ยวชาญดังกล่าว ผลการศึกษาวิจัยนำเสนอเป็นลำดับรายละเอียดแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ ต้นทุนการปลูกข้าวหอมมะลิ พบว่า ต้นทุนการปลูกข้าวหอมมะลินั้น มีภาระการดำเนินการตั้งแต่กระบวนการเตรียมงานจนถึงการเก็บเกี่ยวขายให้โรงสีหรือ ธ.ก.ส. สหกรณ์เกษตรนั้น มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณที่ 3,700-5,000 บาท ต่อพื้นที่ปลูกข้าว 1 ไร่ กระบวนการเก็บรักษาข้าวเปลือกนั้นมีความสำคัญต่อข้าวหอมมะลิเนื่องด้วยยิ่งข้าวเปลือกถูกเก็บไว้จนเป็นข้าวเก่าสามารถทำให้ความหอมอันเป็นเอกลักษณ์ของข้าวหอมมะลิเวลาหุงมีน้อยลง กลไกการรับซื้อข้าวหอมมะลิ พบว่า ข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายในช่วงระยะเวลาที่มีราคาที่ไม่แน่นอนตามความผันผวนของราคาข้าวในตลาดโลก โครงการรับจำนำข้าว หากราคาขายข้าวต่อตันเมื่อเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวอยู่ที่ 15,000 บาท เมื่อขายข้าวตามราคาตลาด ราคาจะไม่แน่นอน ขึ้นบ้างลงบ้างตามกลไกตลาด ซึ่งราคาข้าวเปลือก ที่ความชื้น 15% อยู่ที่ตันละ 8,300 บาท นโยบายข้าวหอมมะลิ พบว่า ระบบการค้าข้าวตลาดภายในประเทศเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อราคาข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการปรับราคาของข้าวเปลือกและข้าวหอมมะลิที่ผ่านการสีแล้วนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยปริมาณข้าวที่อยู่ในตลาดภายในประเทศเป็นสำคัญ ราคารับซื้อข้าวเปลือก และราคาตลาดมีความผันผวนตามระบบเศรษฐกิจ น้ำมัน สภาพคล่องทางการเงิน การเมือง สภาพอากาศ ฤดู ตลอดจนนโยบายรัฐ กลไกตลาดค้า

ข้าว พบว่า คุณภาพข้าวหอมมะลิเป็นสิ่งที่สำคัญต่อกระบวนการนโยบายข้าวเนื่องด้วยข้าวหอมมะลิของประเทศไทยมีราคาที่แพงกว่าคู่แข่ง เพราะคุณภาพข้าวส่งออกนั้นเป็นข้าวที่มาจากพันธุ์ที่มีคุณภาพมีการคัดและตรวจสอบ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิมักใช้พันธุ์ข้าวที่เก็บของตนเองหรือข้าวพันธุ์ที่ไม่ใช่หอมมะลิแท้ จึงทำให้เมื่อแปรรูปข้าวเปลือกแล้วเก็บรักษาได้ในระยะเวลาที่ไม่นานข้าวก็จะเน่า เพราะฉะนั้นคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิเป็นสิ่งสำคัญต่อคุณภาพข้าวอย่างมาก กลไกตลาดค้าข้าวหอมมะลิ พบว่า ข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ 5 จังหวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น ตลาดกลางรับซื้อข้าวเปลือก และโรงสีข้าวมีส่วนสำคัญต่อราคาตลาดค้าข้าวภายในจังหวัดเนื่องด้วยเกษตรกรภายในจังหวัดโดยมากมักจะทยอยขายข้าวให้กับผู้รับซื้อในเขตพื้นที่ ถ้าไม่ใช่ข้าวที่ร่วมโครงการรัฐ ราคาข้าวจะเป็นไปตามราคาตลาดซึ่งราคาจะได้ไม่สูงจากค่าความชื้น สิ่งเจือปน กระบวนการต่างๆ ส่งผลให้ราคาข้าวไม่คงที่ การบริหารจัดการของพ่อค้าคนกลาง พบว่า ระบบพ่อค้ารับซื้อข้าวในตลาดระดับจังหวัดลดน้อยลงเนื่องจากเทคโนโลยีที่มีความเจริญมากยิ่งขึ้น กลไกการรับซื้อข้าวมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น เกษตรกรสามารถเลือกได้ว่าจะนำข้าวที่ปลูกได้นั้นไปขายให้กับใคร บริบทพ่อค้าคนกลางในพื้นที่จึงเป็นเรื่องของพ่อค้าที่มีกำลังซื้อในจำนวนมากๆ สามารถมีโรงเก็บ ที่ตากข้าว หรือเป็นเจ้าของโรงสีที่มาทำหน้าที่เป็นนายหน้าค้าข้าวผู้รับซื้อในเขตพื้นที่มากขึ้น การบริหารจัดการโรงสีข้าว พบว่า โรงสีข้าวมีการกำหนดการรับซื้อข้าวในราคาที่ต่างกันขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้าวหอมมะลิ ความชื้น สิ่งเจือปนต่างๆ เป็นผลต่อราคาข้าวทั้งสิ้น โรงสีรับซื้อข้าวจากเกษตรกรเป็นไปตามราคาตลาด หรือการรับฝากข้าวในไซโล โกดังข้าวในเขตพื้นที่ที่มีการเสียดำเก็บรักษา

ระยะที่ 2 การศึกษากลไกการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ ได้แก่ กลไกการค้าข้าวหอมมะลิเขตพื้นที่ พบว่า คุณภาพข้าวหอมมะลินั้นมีการได้รับการตรวจสอบและต้องผ่านมาตรฐาน GAP ข้าว (Good Agricultural Practices for Rice) ที่เป็นข้าวที่มีการขายร่วมโครงการ และข้าวที่ไม่ตรวจ

GAP เป็นข้าวพันธุ์หอมมะลิ 105 ที่เกิดคำเกิดจากการที่เกษตรกรเพราะปลูกเก็บไว้ทำพันธุ์ในหน้าฤดูปลูก โดยเมล็ดพันธุ์ที่ดีจะส่งผลต่อคุณภาพข้าวหอมมะลิ นโยบายการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ พบว่า รัฐบาลทุกยุคมีนโยบายเกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เช่น นโยบายพักชำระหนี้เกษตรกรเป็นเวลา 2 ปี นโยบายช่วยค่าทำเกษตรกรชาวนาครอบครัวละ 1,000 ต่อไร่ และนโยบายจากภาครัฐต่างๆ ของกระทรวงและกรม เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในเขตได้รับประโยชน์จากนโยบายการค้าข้าว พบว่า นโยบายภาครัฐออกมาในเวลาที่เหมาะสมต่อเกษตรกรเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากนโยบายและเพื่อตรงกับระยะเวลาการเพาะปลูกที่เหมาะสมเพื่อช่วยในด้านระบบเศรษฐกิจของผลผลิตทางการเกษตรและการค้าที่เป็นธรรม แนวนโยบายการบริหารจัดการข้าวหอมมะลิที่เกษตรกรต้องการ พบว่า สิ่งสำคัญคือการช่วยลดต้นทุนเกษตรกรให้ได้ผลผลิตที่เป็นตามความต้องการและประหยัดค่าใช้จ่ายที่สุด เกษตรกรทุกกลุ่มได้เมล็ดพันธุ์ที่มีความเหมาะสม เช่น นโยบายปุ๋ย นโยบายประกันราคา นโยบายนาแปลงใหญ่ พ่อค้าคนกลางมีบทบาทอย่างไรในนโยบายข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ พบว่า พ่อค้าคนกลางคอยรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรที่มีความประสงค์จะขายเพราะต้องนำเงินมาหมุนในครอบครัวเป็นข้าวที่มีความชื้นสูง พ่อค้าคนกลางจะรับซื้อนำไปตากแดดลดความชื้นเพื่อขายเอากำไรอีกต่อ การดูแลจัดการระบบพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อข้าวจากชาวนา พบว่า ระบบการค้าข้าวหอมมะลิมิการควบคุมดูแลไม่ให้รับซื้อหรือขายในราคาที่ ไม่เหมาะสม ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ จำเป็นต้องประเมินจากราคากลางที่เหมาะสมของข้าวเปลือก พ่อค้าจะนำไปขายตลาดอีกต่อ บทบาทภาครัฐในการบริหารจัดการโรงสีข้าวที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า หน่วยงานเกษตรออกตรวจโรงสีข้าวในเรื่องการวัดผล การตรวจสอบเครื่องชั่ง น้ำหนัก กระบวนการวัดค่า การเก็บดูแลรักษา และการแปรสภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน (มกษ.4403-2553) หน่วยงานที่ให้การดูแลผลประโยชน์จากนโยบายข้าวหอมมะลิ พบว่า หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทก่อนนโยบายข้าว มีหลายภาคส่วน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร

สกด. (สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า) ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตร) กรมการข้าว กลไกการตลาดซื้อข้าวจากชาวนา พบว่า ข้าวเปลือกที่ระดับความชื้นที่ต่างกันมีผลต่อกระบวนการจัดเก็บเนื่องด้วยปริมาณน้ำในข้าวมีผลต่อระยะเวลาการรักษาข้าวเปลือกที่มีค่าความชื้น 14% สามารถจัดเก็บได้ 2 เดือน ข้าวเปลือกค่าความชื้น 12-13% จัดเก็บได้ 8-12 เดือนขึ้นอยู่กับ การดูแลรักษา อุณหภูมิ ลักษณะการเก็บรักษา การได้รับประโยชน์จากนโยบายข้าวหอมมะลิ พบว่า ประชาชนบางกลุ่มได้รับประโยชน์จากนโยบายของกระทรวงแต่ในประชาชนบางกลุ่มก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของกระทรวงเนื่องด้วยการเข้าถึงนโยบายยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

ระยะที่ 3 แนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ห่วงกลาร้องไห้ ได้มีการจัดเวทีระดมสมองเพื่อหาแนวทางและวิธีการดำเนินการโดยอาศัยฐานข้อมูลจากเจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน และนักวิชาการด้านการพัฒนาคุณภาพการปลูกข้าวหอมมะลิ พบว่า บริบทด้านพื้นที่ในเขตทุ่งกลาร้องไห้เป็นนาปรังตามฤดูในการทำนาเพาะปลูก เกษตรกรส่วนมากมีรายได้หลักจากการทำนาขายข้าวเปลือกเป็นหลักเป็นลักษณะการทยอยขายเพื่อเลี้ยงชีพ และเข้าโครงการของรัฐเพื่อรับเงินอุดหนุนที่รัฐทำให้เกิดการร่อนนโยบายจากภาครัฐเพียงอย่างเดียวจนเป็นปัญหาเกษตรกรมีหนี้สินมากต้องกู้เงินจาก ธ.ก.ส. และร่อนนโยบายต่างๆ จากภาครัฐเสมอมา การส่งเสริมข้าวหอมมะลิเชิงพื้นที่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่คอยนโยบายที่ออกจากภาครัฐ เพื่อให้รัฐมีมาตรการในการช่วยเหลือ ทั้งนโยบายหลักและนโยบายที่กรมที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ โดยไม่เน้นการพึ่งพาตนเองมากเท่าที่ควร การยกระดับคุณภาพข้าวหอมมะลิ พบว่า มาตรฐานตาม “ระเบียบปฏิบัติ GAP ระบบการผลิตข้าวระดับเกษตรกร” เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าข้าวหอมมะลิ โดยมีการจัดสุขลักษณะพื้นที่ทำนา มีการจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรที่พร้อมใช้งานและบำรุงรักษา มีการจัดการปัจจัยการผลิต มีการปฏิบัติและการควบคุมการผลิต มีการบันทึกและการควบคุมเอกสารที่เกี่ยวข้อง การรักษาระดับราคาข้าวหอมมะลิ พบว่า หน่วยงานภาครัฐต้องมีการปฏิรูปกระบวนการทำนาข้าวใหม่ เนื่องด้วย

การรวมกลุ่มทำนานั้นจะทำให้ได้ผลผลิตที่ดีตรงตามความต้องการของตลาดและ
ประหยัดค่าใช้จ่ายจากเกษตรกรได้มากในการรวมกลุ่มซื้อปุ๋ย หรือการไถการเก็บเกี่ยว
ผลผลิต การยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิ พบว่า หน่วยงานภาครัฐต้องนำเอาระบบ
นาแปลงใหญ่มาปรับใช้กับบริบทพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้เนื่องด้วย เป็นการช่วยลดภาระ
ค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในด้านต่างๆเพื่อให้เกษตรกรมีทุนภาระในการดำเนินการที่น้อย
ที่สุด

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง นโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้
ที่สรุปและเสนอแนะแล้วข้างต้นนั้นเป็นข้อมูลนำไปสู่การอภิปรายผลการศึกษา
ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการข้าวหอมมะลิ ดังต่อไปนี้

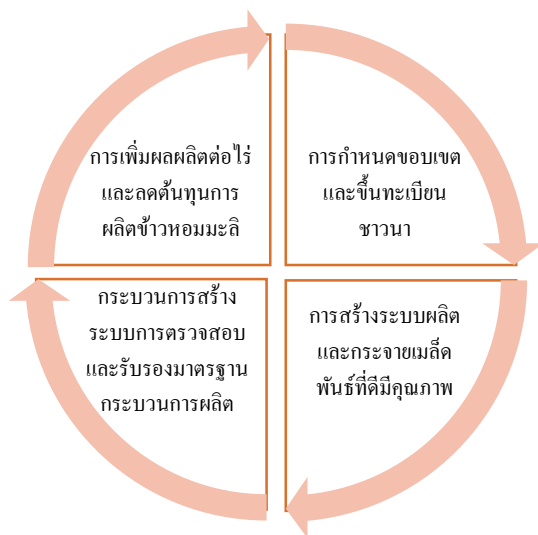
การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาสภาพห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้
พบว่า สภาพกลไกการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรนั้นมีปัญหาคือ กระบวนการอุป
สงค์-อุปทานในกระบวนการผลิตข้าว มาตรฐาน กระบวนการบริหารจัดการ ทำให้
เกษตรกรมีการลงทุนการปลูกต่อไร่ที่สูงเกษตรกรส่วนมากต้องการให้ได้ผลผลิตตามที่
ต้องการจึงมีการใช้ปุ๋ยเคมีทางการเกษตรเพื่อให้ผลผลิตเป็นตามต้องการ ยังพบว่า
กระบวนการของผู้รับซื้อพ่อค้าคนกลางหรือโรงสี มีการรับซื้อและประเมินราคาต่ำ
โดยเฉพาะกรณีโรงสีข้าวเนื่องจากเกษตรกรรับขายข้าวเพราะไม่มีที่ตากข้าวจึงยอมขาย
ข้าวที่มีความชื้นสะสมมากทำให้ได้ราคาต่ำกว่าราคาตลาด ลักษณะการทำนาข้าวของ
เกษตรกรเป็นลักษณะการทำนาที่พึ่งพานโยบายจากภาครัฐ เพื่อให้รัฐได้มีนโยบาย
ออกมายุทธในการผลิตข้าวทำให้เกษตรกรขาดวินัยในการบริหารงบประมาณ
รายจ่ายในการทำนา มุ่งหวังนโยบายประกันราคาข้าว จำนำข้าวเพื่อให้ได้ราคา
ที่เหมาะสม

ข้อค้นพบผลจากงานวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิมี
กระบวนการการะค่าใช้จ่ายตลอดระยะเวลาการผลิตข้าวหอมมะลิมาก เฉลี่ยอยู่ที่

4,000-6,000 บาทต่อไร่ การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนการผลิตเป็นทางออก การแก้ไขปัญหาที่ดี แต่ในบริบทพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ได้ยากเนื่องด้วยพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ อาศัยน้ำฝนสภาพอากาศในการเพาะปลูกมีลักษณะเป็นน้ำปีร้อยละ 90 % ของพื้นที่โดย ผลลัพธ์นี้ทำให้ในเขตนี้มีบริบทพื้นที่ต่างจากภาคอื่นๆ ของประเทศ

การวิจัยระยะที่ 2 การศึกษากลไกการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยในการสร้างแนวทางการพัฒนานี้ กลุ่มเป้าหมายมองเห็นในประเด็นเหมือนกันว่า นโยบายด้านการสนับสนุนการปลูกข้าวที่มีคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรภายในเขตพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิแบบเดิมตามมีตามเกิด เกษตรกรไม่รู้ช่องทางตลาด ไม่มีการปลูกตามเขตศักยภาพ และพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพจึงเป็นเหตุให้ราคาตกต่ำ ควรจัดการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวตามกลุ่มพันธุ์ (Best of Rice) มีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร เรื่องการผลิตข้าว คุณภาพข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น ใช้งบประมาณที่น้อยลง มีการกำหนดมาตรฐานในการควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพ กำกับควบคุมดูแลการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร กล่าวคือ มีแผนการในการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของเกษตรกร มีคุณภาพในด้านนโยบายและการปฏิบัติโดยเน้นเกษตรกรเป็นศูนย์กลางให้ทันต่อเทคโนโลยีในอนาคต

การวิจัยระยะที่ 3 แนวทางการพัฒนานโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันคือการยกระดับเกษตรกรในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยอาศัยการยกระดับมาตรฐานเกษตรกรสู่ความยั่งยืน (Changing Towards Smart Agriculture) มาปรับให้เข้ากับบริบทพื้นที่มีกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการพัฒนาฐานรากเกษตรกรเพื่อยกระดับเกษตรกรสู่ความยั่งยืนโดยการ รวมกลุ่มเกษตรกรเป็นลักษณะการทำนาแปลงใหญ่เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆของเกษตรกรลงผ่านกระบวนการ Smart Farmer ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ

ภาพที่ 1: การพัฒนาเชิงนโยบายข้าวหอมมะลิ พังงาร้อยให้

ข้อเสนอแนะ

1. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงกระบวนการของเกษตรกรในการทำนาข้าวและนโยบายจากภาครัฐที่สนับสนุนและนโยบายหลักในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ควรมีการนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนานโยบายข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ และเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนากลไกการผลิตข้าวหอมมะลิและการขายข้าวหอมมะลิ ได้รับการพัฒนาเป็นนโยบายใหญ่จากภาครัฐต่อไป

2. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่องทางการรับรู้ด้านนโยบายมีวิธีการเพื่อการรับรู้แก่เกษตรกรหลายช่องทาง โดยไม่ได้อธิบายช่องทางโครงการที่

เกษตรกรจะได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษากระบวนการรับรู้และมีส่วนร่วมกับการจัดการนโยบายโครงการต่างๆ ของภาครัฐ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชนและเกษตรกรสามารถเข้าถึงนโยบายได้อย่างเหมาะสม Smart Farmer Smart Subsidies Target Subsidies เป็นการพัฒนากการจัดการนโยบายการจัดการห่วงโซ่อุปทานข้าวหอมมะลิ ในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีขนาดใหญ่การเก็บข้อมูลแบบกว้างเพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของเกษตรกรมากขึ้น ควรมีการวิจัยในพื้นที่เฉพาะถึงบริบทการทำเกษตรนาแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรลดภาระค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนลง

References

- Kenaphoom, S. (2016). *The concept of strategy based on survey research administration: Public administration concepts and theories*. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Klaydand, V. (2006). *The organic farming*. Government Policies Secretariat of the Council. Basic information of Representatives. Secretariat of the House of Representatives, Academic Bureau Service Group2. [in Thai]
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2000). *Correct and suitable rice cultivation*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives [in Thai]
- _____. (2015). *The compaign encourages farmers to produce oranic fertilizer for use in field*. Sustainable Agriculture Foundation (Thailand).pp193-194. [in Thai]

Authors

Mr. Thanapat Jongmeesuk

Doctoral Student, Public Administration Program

Faculty of Political and Public Administration

Rajabhat Mahasarakham University

439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Tel.: 089-8450950

E-mail: oddoostic13@gmail.com

Associate Professor Dr. Sanya Kenaphoom

Associate Professor Dr. Saovalak Kosonkittiamporn

Public Administration Program, Faculty of Political Science and Public
Administration, Mahasarakham Rajabhat University

Nakhon Sawan Soi., Talad District, Maha Sarakham Province 44000

Tel: 089- 2760329

E-mail: zumsa_17@hotmail.com

Tel: 098- 2895549

E-mail: saovalakkk@hotmail.com

